QUAR RAKONTI

da

GUY DE MAUPASSANT

Trad. J. HOUILLON

Preco : **1** fr. **50**

IDO-KONTORO : THAON-LES-VOSGES (FRANCIA)

Cheko-Konto postala No. 34.89, Nancy.

IMPRIMERIO XAVIER SUTTER - SAINT-DIÉ (VOSGES) FRANÇIA

1926

SUR LA RIVERO

Me lastasomere lokacabis rur-dometo an la rivo dil Seine-fluvio, ye kelka kilometri de Paris, e singlavespere me iris adibe pasar la nokto. Pos kelka dii, me konoceskis un de mea vicini, quaradek-yara viro, qua esis ya la maxim interesanta kerlo quan me ultempe renkontris. Lu esis kanotero, di qua la vivo kunligesis a la rivero, e qua esis sempre sive proxim, sive sur, sive en l'aquo. Lu mustis naskir en kanoto, e lu certe mortos dum kanotago.

Ulvespere, ni esis kune promenanta an la bordo di Seine. Me demandis de lu naracar a me kelk anektoti pri lua fluviala vivo. E yen ke mea kompano subite animesas, transfiguresas, divenas eloquenta e preske poeta. Lu havis en la kordio granda afeciono, afeciono devorema, ne-rezistebla : *la rivero.*

— Ha ! lu dicis, quanta memorajin me havas pri ca rivero quan vu vidas fluar proxim ni ! Vi, habitanti di stradi, vi ne savas quon esas rivero. Ma askoltez peskero enuncar ta vorto : *la rivero !* Por lu, la rivero esas la kozo eminente misterioza, profunda, plena de sekretaji ; la lando dil miraji e dil fantasmagorii, en qua on nokte vidas ne-realaji ed audas ne-explikebla bruisi ; sur qua on tremas sen savar pro quo, quale se on trairus mortinteyo. E fakte, la rivero esas la maxim tremigiva mortinteyo, pro ke olua mortinti ne havas tombi.

On esas plu stranje impresata dal rivero kam dal maro. Ica esas ya ofte severa e maligna, ma ol bruisegas, ululas ; la granda maro esas ulmaniere loyala ; kontree, la rivero esas silencoza e perfida. Ol ne grondas, ol sempre fluas senbruise, e ta senfina movado di l'aquo fluanta esas por me plu terori-ganta kam l'alta ondegi di Oceano.

Reveri asertas ke la maro celas en sua internajo imensa peizaji bluatra, en qui la droniti rulas inter granda fishi, meze di stranja foresti e kristala groti. — La rivero havas nur nigra profundaji ube on putreskas en slamo. Ol tamen esas bela, kande ol cintilas ye la sun-levo, e dolce plaudas inter sua talusa rivi kovrita per kani susuranta.

Me ne savas qua poeto dicis pri Oceano :

Ho ondi ! vi savas traurala historii
Quin vi l'un a l'altra susure naracas,
Vespere glitante sur plaji sabloza ;
Ulfoye per voco desesperigita
Vi semble deploras tristega naufraji
Qui desfelicigas spozini e matri...

Nu ! me kredas ke la historii susurata dal febla voco dil kani, esas mem plu tristega kam la plorigiva desfortuni naracata dal ondegi ululanta.

Pro ke vu questionas me pri uli ek mea memoraji, me quik naracos a vu stranja aventuro qua hike eventis dek yari ante nun.

Me esis ja habitanta la domo en qua me nun lojas. L. B., un de mea maxim bona kamaradi, qua nun ne plus kanotagas, esis lore instalita en la vilajo C., ye ok kilometri plu advale. Ni kustumis singladie dinear kune, lore che lu, lore che me.

Ulvespere, retrovenante sola e fatigita, e penoze tranante la grava barko longa de 12 pedi quan me sempre uzis nokte, me haltis dum kelka sekundi, por rekuperar la respirado, proxim la kaneyo, ibe fore, ye cirkume 200 metri de la fervoyala ponto. Esis belega vetero ; la luno klare brilis, la fluvio reflektis bluatra lumeto, l'aero esis kalma e dolca. Ita paco noktala tentis me ; me dicis a me ke esus agreabla fumar pipo en ita loko. L'ago quik sequis la penso : me sizis l'ankro e lansis ol en la rivero.

Pos glitir kun la fluo til ke l'ankro-kateno tote desvolvesis, la kanoto haltis. Me sideskis ye la dopajo di ol, sur mutonfelo, tam komfortoze kam me povis. On audis nulo, nulo. Nur kelkafoye me kredis perceptar kurt aquo-plaudeto apene audebla an la rivo, e me dicernis kano-tufi plu alta, qui stranje aspektis e semblis ulinstante moveskar.

La fluvio esis tote tranquila, ma me konciis emoceskar pro l'extraordinara silenco qua envelopis me. Omna bestieti, mem la rani e rospi, ta noktala kanteri dil marshi, esis tacanta. Subite, dextre di me, an mea barko, rano kroasis. Me tresayis. Ol silencis ; me audis nulo plusa e rezolvis fumar pipo por distraktar me. Tamen, quankam me esas famoza pipo-brunigero, me ne povis fumar ; de la duesma suflajo me nauzeis e cesis. Me probis kantetar, ma la sono di mea voco impresis

me penigive. Lore me sternis me en la barko-fundo e regardis la cielo. Dum kelka tempo, me restis quieta, ma balde la lejera movi dil kanoto desquietigis me. Semblis a me ke olca facas kolosala deviaci e butas alterne kontre la du fluviotalusi ; pose, me kredis ke ne-videbla ento e forco dolçe atraktas ol adfunde di l'aquo, e pose levas ol por igar ol retro-falar. Me konciis esar agitata quale da tempesto, ed audar bruisegi cirkum me ; me springe staceskis : l'aquo briletis. Omno esis kalma.

Me komprenis ke mea nervi esas kelke ecitita e me rezolvis forirar. Me volis ad-tirar l'ankro-kateno ; la kanoto movis, pose me perceptis rezistajo. Me tiris plu forte, tamen l'ankro ne venis : ol akrochabis ulo funde di l'aquo e me ne povis levar ol. Me tiris itere ma sen-efike. Lore per la remili me igis la barko turnar e vehar admonte, por chanjar la pozeso di l'ankro. Olca restis fixigita. Me iraceskis e furioze sukusis la kateno. L'ankro ne plu multe movis. Me senkurajigite sideskis e reflektis pri mea kazo. Me ne darfis esperar sive ruptor la kateno sive separor ol de la batelo, nam olta esis masiva, e pluse ol esis rivetagita en ligna bloko plu dika kam mea brakio. Ma, pro ke la vetero duris esar belega, me pensis ke forsan ula peskero balde pasos e povos sokursar me. Kalmigite per ica penso, me sideskis e povis, fine, fumar mea pipo. Me posedis botelo plena de rumo ; me drinkis du o tri glasedi de ol e subite ridegis pri la stranjeso di mea situeso. Esis varma, tale ke me povis, sen tro granda molesteso, pasar la nokto sub la ciela tekto.

Subite, frapeto sonis an l'extera plankaro di mea barko. Me tresayis, e kolda sudoro glaciizis mea korpo de la pedi til la kapo. Versimile, ta bruiso esis produktita da ligno-peceto preter-flotacanta ; lo tamen suficis por ke me konciis esar itere trublata per stranja nerval agiteso. Me sizis l'ankro-kateno e tensis mea korpo per esforco desesperala. L'ankro rezistis. Me ri-sideskis exhaustite.

Dume, la rivero su pokope kovrabis per densa laktea nebulo qua reptis reze an l'aquo tale ke me, stacante, ne plus perceptis la fluvio, nek mea pedi, nek mea batelo, ma nur la kano-pinti e, plu fore, la planajo plenigita de pala lunlumo kun granda nigra makuli acensanta vers la cielo, qui formacesis da poplo-bosketi. Me esis quaze sepultita til la tayo en kotona strato stranje blanka, e fantastika imaginaji

invadis me. Me fantaziis ke on probas acensar aden mea barko e ke la rivero, disimulita per ta densa nebulo, mustas formikumar ye misterioza enti natanta cirkum me. Me angoris hororigive, mea tempori esis klemata, mea kordio pulsis violente. Perdante la reflektiveso, me pensis pri nate-fugor, ma ca penso quik igis me pavore fremisar. Me imagine vidis me divaganta, hazarde natanta tra la nebulo, baraktanta meze dil herbi e kani quin me ne povos evitar, stertoranta pro pavoro, ne perceptanta la rivo, ne plus ritrovanta mea batelo... ; e me quaze konciis esar tirata per la pedi til la fundo di ca aquo nigratra.

Fakte, pro ke me mustabus natar kontre la fluo dum adminime 500 metri ante trovor loko senherba e senkana, en qua esos posibla pede-tushar la fundo, me asumabus risko divagor en la nebulo e preske certe dronesor, irge quante povoza natero me esas.

Me probis saje reflektar. Me konciis volado ferme rezolvanta ne pavoror, ma me anke konciis *ulo altra* kam mea volado, e ca *ulo altra* esis pavoranta. Me questionis me pri « quo esas vere timenda » ; mea brava *« me »* mokis mea poltrona *« me »*, e nultempe perceptis plu bone kam en ica konjunturo l'opozeso di la du enti lojanta en nia homal *« ego »*, interkombatanta e vinkanta l'un l'altra alterne.

Ta stupid e ne explikebla pavoro sempre plu grandeskis e divenis teroro. Me restis senmova, kun okuli ronde apertita ed oreli tensita, e me vartis. Quon ? Me nule savis lo. Ma lo mustis esor terorigiva. Me kredas ke se irga fisho kelke baraktabus surface di l'aquo, quale lo ulfoye eventas, to suficabus por igar me esvanar e bloke falar quale petro.

Tamen, per violenta esforco, me sucesis riposedeskar mea shancelanta raciono. Me itere prenis mea botelo de rumo e drinkis per longa gluti. Pose, me turnis me intersucedante vers la quar punti di la horizonto e per tota forci klamis por sokurso. Kande mea guturo esis fatige paralizita, me askoltis. — Ibe, tre fore, hundo ululis.

Pos kelka plusa rumo-gluti, me sternis me en la fundo dil batelo. Me dum un horo o mem forsan plu longe restis tale, sendorma e cirkondata da inkubi. Me ne audacis staceskar, e me tamen violente deziris lo, me ajornis lo de minuto a minuto. Me dicis a me ipsa : « Nu, stacez ! » e me timis movar. Fine me levis me kun presorgi sennombra, quale se mea vivo

dependus de la maxim febla bruiso, e me regardis super la barko-bordo.

Me esis facinata dal maxim marveloza ed astonigiva spektajo. Esis quaze fantasmagorio. La nebulo qua, du hori plu frue, esis flotacanta sur l'aquo, pokope su dividabis ed amaseskabis sur la du rivi. Lasante la fluvio tote libera, ol formacabis, sur singla taluso, kolino ne-interruptita, alta de 6 od 7 metri, qua brilis sub la luno quale superba glaciero. Tale on vidis nulo altra kam la rivero, lamizita per bluatra e tremanta lumo, inter la du monti blanka ; ed en la supra profundaji, la lumoza luno-disko su plene estalis meze dil imensa e blua cielo.

Omna bestii aquala esis vekinta ; la rani kroasis furioze, e me instantope audis, lore dextre, lore sinistre, ta noto kurta, monotona e trista quan la rospi per metalatra voco lansas al steli. Me ne plus pavoris — lo esas stranja — e me esis meze di peizajo tante extraordinara, ke irga sur-naturajo ne esabus kapabla astonar me.

Quante longe ito duris ? me ne savas lo, nam me fine dormeteskabis. Kande me ri-apertis la okuli, la luno esis kushita e la cielo plenesis de nubi. L'aquo esis triste plaudanta, la vento suflanta, la vetero kolda, l'obskureso profunda.

Me drinkis la restajo de mea rumo, pose, tremante pro koldeso, me askoltis la susuro dil kani e la plaudado dil rivero. Ma me povis vidar nulo ; me ne dicernis mea batelo nek mem mea manui quin me proximigis a mea okuli.

Tamen, l'opakeso di la tenebro pokope diminutis. Subite me kredis perceptar ke ombro glitas tre proxim me ; me krieskis, voco respondis. Esis peskero. Me advokis lu, il proximeskis e me naracis a lu mea desfortunajo. Lore il adduktis sua batelo a la mea, bordo an bordo, e ni du kune tiris la kateno. L'ankro ne movis. La jorno advenis, jorno griza, pluvoza, kolda, un de ta jorni qui kunportas tristeso e desfeliceso. Me perceptis altra barko, ni advokis ol. Olua mastro unionis sua esforci kun le nia. Lore l'ankro pokope cedis. Ol acensis lente, lentege, e semblis kargita per grava pezajo. Fine ni perceptis nigra maso. Ni tiris ol aden mea batelo. To esis la kadavro di oldino qua havis granda petro ligita ad elua kolo.

Ma la vunduro esis tante lejera ke ja morge matine la kapreolo ne plus doloris ; e kande il itere audis en la foresto la joyoza chaso-bruiso, il dicis :

— Me ne povas retenar me ; oportas ke me partoprenez en la chaso.

La fratineto ploreskis e dicis :

— Icafoye li ocidos tu, e me restos tote sola en la foresto. No, me ne lasos tu ekirar.

— Takaze, me mortos pro chagreno, respondis la kapreolo. Me, audante la korn-sonado, fremisis pro deziro e ne-pacienteso.

La fratineto, ne povante persuadar lu, cedis a lua demando e, trista, apertis la pordo. La kapreolo springis alerte e joye gambolis en la foresto.

La rejo, videskinte lu, dicis al chasanti :

— Persequez lu senhalte til la nokto, ma facez a lu nul malajo.

Ye la krepuskulo, kande la chaso duris ankore, la rejo igis duktar su al kabano. Kande il arivis avan la pordo, il frapis e dicis :

— Fratineto, apertez a me la pordo.

La pordo apertesis. La rejo eniris e vidis yunino extreme bela. Ica pavoregis vidante enirar ne sua minion kapreoleto ma viro havanta or-krono sur la kapo, Tamen la rejo *milde regardis el ed afable prizentis ad el la manuo e dicis :

— Ka tu volas venar kun me en mea palaco e divenar mea spozo amoregata ?

— Me konsentas, el respondis, ma oportas ke la kapreolo kun-venez, nam me ne livos lu.

— Il restos apud tu tam longe kam tu vivos, ed il indijos nulo.

Ye ta sam instanto, la kapreolo retrovenis saltante. La fratineto quik ligis a lua kolo la junka kordo, prenis ol per la manuo, e li du kune livis la kabano.

La rejo igis la yunino kavalkar dop su sur sua kavalo, e duktis el en sua palaco, ube la mariajo pompoze celebresis. La bel yunino divenis Reja Sinioro. La gespozi vivis felica dum longa tempo. La kapreolo, sorgat e dorlotat, povis libere petuladar en la rejo-parko.

Dume, la maligna sorcera stif-matro kredis ke la fratineto

* *Milda* = G. mild ; A. mild, — indikas dolceso di kozi precipue anmala.

esis devorita da bestii dil foresto, e ke la fratuleto esis ocidita kom kapreolo da chasanti. Kande el saveskis ke li vivas felica, el jaluzesis e furiis, e pensis pri nulo altra kam destruktor lia feliceso. Lua propra filiino, qua esis tam leda kam tenebro e havis nur un okulo, ma esis superb ed ambicioz, kontinue reprochis el dicante :

— A me, a me konvenabus rejal Sinioreso.

— Quieteskez e pacientesez, respondis la sorcera megero ; me guatas oportun okaziono e me ya savos profitar ol.

Pos kelka monati, la rejino parturis *jolia filiulo. Juste tadie, la rejo esis chasanta. Pro to la olda sorcero, iginte su aspektar quale chambristino, eniris la chambro ube la rejino esis kushita e dicis :

— Venez balnar, omno es preparita por to. Balno bonfacos e rifortigos vu. Rapide ! ante ke l'aquo koldeskos.

La sorcero e lua filiino, qua akompanis el, portis la febla rejino en la balneyo e pozis el en la balnuyo. Li quik klozis la pordo e fugis. Li sorgabis acendar fairo quaze infernal en la balno-chambro, por ke la yun rejino balde sufokesez.

Pose, la oldino vestizis per lit-kofio la kapo di sua filiino ed igis el kushar su en la lito dil rejino. El sorce-donis ad elu la traiti e l'aspekto dil rejino, tamen el ne povis igar lu rekuperar l'okulo perdita.

Por ke la rejo ne remarkez lo, el konsilis ad el restar kushita sur la latero ye qua okulo mankis. Vespere, la rejo retrovenanta del chaso joyis totkordie kande il saveskis ke filiulo es naskinta, e volis quik irar al lito di sua kar spozo por informar su pri lua stando. Ma la sorcero tam balde klamis al servistini :

— Vi precipue sorgez mantenar klozita la lit-kurteni ; oportas ke la rejino ne ja videz lumo, el bezonas repozo. Tale la rejo foriris sen savar ke falsa rejino trovesas en la lito.

Tamen, ye noktomezo cirkume, dum ke omni en la palaco

* *Jolia* = F. joli, G. hübsch, A. pretty, I. leggiadro. Por expresar l'ideo quan ta vorti signifikas, Ido havas nur *beleta*, o *belega*, to es : diminutivo od augmentativo di *bela*. — Or ta ideo implikas ne nur beleso (en plu o min alta grado) ma anke *gracio*, ta qualeso pri qua poeto Franca delikate skribis :

Et la grâce plus belle encor que la beauté.
(E gracio, qua es mem plu bel kam beleso.)

Pro to, me propozas la vorto *jolia*, di qua la lejera muziko silabal havas, meaopinione, la qualeso quan ol expresas. Do, *jolieso* = *beleso gracioza*.

esis dormanta, la nutristino qua vigilis an la bersilo dil infanto, vidis la pordo apertesar e la vera rejino enirar.

Elca iris al bersilo, pozis l'infanto en sua brakii ed alaktis lu. Pose, el kisis lu, aranjis lua kap-kuseno, ri-kushis e sorgoze ri-kovris lu. El anke ne obliviis la kapreolo qua esis dormanta en angulo di ca chambro. El karezis lua dorso per la manuo ed ekiris sen parolar. Morge la nutristino questionis la gardisti ka li vidis ulu enirar la palaco. Li respondis :

— No, ni vidis nulu.

La rejino tale rivenis dum plura nokti intersequanta. Nulfoye el dicis mem un sol vorto. La nutristino vidis el ma ne plus audacis parolar ad irgu pri lo.

Tamen, ulnokte, la rejino paroleskis. El dicis :

— Quale standas mea infanto ? Quale standas mea kapreolo ? Ankor' dufoye me rivenos e pose nulfoye !

La nutristino respondis nulo, ma kande la rejino forirabis, el adiris la rejo e naracis a lu omno. La rejo dicis :

— Quon es to, bon Deo ! Me vigilos ipse proximnokte.

Il instalis su vespere en la chambro dil infanto. Ye noktomezo cirkume, la rejino riaparis e dicis :

Quale standas mea infanto ? Quale standas mea kapreolo ? Ankor' unfoye me ri-venos e pose nulfoye.

La rejo tresayis. Il springis ad el e dicis :

— Tu ne *pov esar altra kam mea spozo amoregata.

— Yes, el respondis, me es tua kar spozo.

Samistante, pro la volo di Deo, el rekuperis la vivo ed aspektis fresha, rozea e bonstanda. Lore, el naracis al rejo la krimino facita dal sorcerino e lua filiino.

La rejo judiciis li du omna. La filiino duktesis en la foresto ube el laceresis da sovaja bestii, e la sorcerino kondamnesis al rogo. Kande lua korpo esis par-kombustita, la sorco ruptesis e la kapreolo rekuperis hom-figuro, e de lore la fratuleto e la fratineto kune vivis felica til la fino.

* Abreviuro di *povas*.

LA TRI FILIFERINI

Existis olim yunino extreme bela, ma anke extreme ociema pri filifar. El hororis filifo. Malgre rezoni, exhorti, reprimandi da lua matro, el nultempe volis tushar filif-roto. Uldie lua matro, iracinte pro tanta obstino, batis el, e la bel yunino ploreskis lautege. Juste ye ta instanto, la rejino esis preterveharta. El haltigis sua veturo, eniris la domo e questionis la matro pro quo el batis sua filio tante severe ke lua plorado audesis de la strado. La muliero shamis pri revelar l'ociemeso dil yunino e dicis :

— Me ne povas decidigar el livar sua spindelo. El volas filifar sencese, or me es povr e ne povas furnisar ad el filaso.

La rejino respondis :

— Me diletas spektar filifo ; nulo plu plezas a me kam la grondeto di filif-roto. Lasez vua filio venar en mea palaco. Me *hav enorma lin-quanto, el povos filifar segunvole.

La matro joyis pri ta propozo, e la rejino forduktis la yunino.

Kande li esis arivint en la palaco, la rejino montris al yunino 3 chambri plenigita del sulo til la plafono per beleg lin-filaso.

— Filigez to omna, el dicis, e kande tu finabos la tasko, me donos a tu mea seniora filiulo kom spozo. Me nule egardos tua povreso, ma konsideros tua laboremeso kom doto suficanta.

La yunino dicis nulo, ma el pavoris interne, nam el ne sucesabus filigar tanta lin-amaso mem se el vivabus triacent yari e laborabus singladie del matino til la vespero. Kande el esis sola, el ploris e restis tale dum tri dii sen laborar irgo per sua dek fingri. La rejino ri-venis ye la triesma dio e tre astonesis vidante ke nulo es ja facita. La yunino exkuzis su dicante :

— Mea chagreno pro livir mea matro impedis me komencar la tasko.

La rejino aceptis ta expliko, ma dicis al yunino :

— Oportas ke tu komencez morge.

* Abreviuro di *havas*.

Kande la yunino esis itere sola, el su questionis pri quale el helpos su, e sideskis trublite an la fenestro. El vidis advenar tri mulieri de qui l'unesma havis pedo long e plat ; la duesma havis la infra labio tante enorma ke ol pendis til sub la mentono ; la triesma havis polexo larjega. Li haltis avan la fenestro, levis la okuli al yunino e questionis lu pri quo igas lu trista. El explikis la kauzo di sua chagreno, e la tri mulieri ofris a lu sua helpo.

— Se tu promisas invitor ni a tua mariajo, li dicis, e se tu ne shamos prizentar ni kom tua kuzini ed ofrar a ni plaso an tua tablo, ni filigos tua filaso, e la tasko esos balde parfacita.

— Totkordie me promisas, el respondis, enirez do e quik laboreskez.

El enduktis la tri stranja mulieri ed instalis li en l'unesma chambro, en qua li komencis filifar. L'unesma tir-filigis la stupo e pedagis la roto ; la duesma humidigis la filo ; la triesma tordis e presis ol sur la tablo, e ye singla polexo-stroko di el, skeno de maxim tenua lin-filo falis sur la planko-sulo. La yunino celis del rejino la tri filiferi, e montris ad el, singlafoye kande el recevis lua vizito, la filo-quanto ja laborita. E la rejino facis multega laudi e gratuli.

Kande l'unesma chambredo esis parfiligita, on entraprezis la duesma, pose la triesma, qui balde vakuigesis de filaso. Lore la tri mulieri foriris, pos dicir al yunino :

— Ne obliviez tua promiso, nam de to dependas tua honoro.

Pos ke la yunino montrabis al rejino la chambri vakuigita e l'amasego de fil-skeni, dio fixigesis por la mariajo. La princa fiancitulo aspektis ravisata da spozigor muliero tante habil ed agem, e laudis el multege.

— Me havas tri kuzini, el dicis, e, pro ke li esis tre bonfacem a me, me ne *vol obliviar li en mea feliceso. Permisez do a me invitar li a nia mariajo ed ofrar a li plaso an nia tablo.

La princo e la rejino dicis :

— Ni povas refuzar a tu nulo.

Kande la festo mariajal esis komencinta, la tri mulieri arivis ceremonioze ornita, e la spozino dicis :

— Vi es plezure aceptata, kara kuzini.

— Ha, dicis la princo, quale povis eventar ke tu, tante bela,

* Abreviuro di *volas*.

havas parenti tante leda ? E turnante su ad elta qua havis pedo long e plat, il questionis el :

— Pro quo vu havas pedo tante long e plat ?

— Pro pedagir la filif-roto, el respondis ; pro pedagir la filif-roto.

Il pose turnis su al duesma, e dicis :

— Pro quo vu havas l'infra labio tante enorm ?

— Pro humidigir la filo, el respondis ; pro humidigir la filo.

Il fine questionis la triesma :

— Pro quo vu havas polexo tante larj ?

— Pro tordir la filo, el respondis ; pro tordir la filo.

La princo, pavorigite, dicis :

— Ne plus ultempe de nun mea *jolia spozo tushez filif-roto !

Tale el liberigesis de ta odiegat okupo.

LA BRAV TALIORETO

Ulmatine dum somero, talioreto sidante a sua tablo proxim la fenestro, esis laborant agive e joyoze. En la strado pasis muliero klamadanta : « Bon marmelado ! Qua volas komprar bon marmelado » ? La oreli dil talioreto agreable frapesis da ta vorti ; il avancis la kapo tra la fenestro e dicis al vendistino :

— Adhike, honest muliero, adhike ! Yen kliento.

El acensis la tri gradi qui duktis al butiko dil talioro, pozis sur la sulo sua pezanta korbo ed estalis avan lu sua omna poti. Il examenis li single, manuagis li, flaris li e fine dicis :

— Vua marmelad' aspektas bon, honest muliero, livrez a me tri *uncii de olu, o mem quar uncii, se vu volas.

La vendistino, qua expektabis kompro plu importanta, livris lo komendita e foriris grondante e grunante.

— La cielo benedikez ta marmelado, dicis la talioreto, ed ol esez por me fortigivo e kurajigivo !

* Uncio = Lat. uncia ; F. once ; G. Unze ; A. ounce ; I. oncia ; H. uncia — pezo de 30 grami cirkume.

DIONIS

I

Sioro Marambot apertis la kuverto quan jus livrabis a lu Dionis lua servisto, e ridetis.

Dionis, grosa e kurta e bonhumoroza viro, qua servis Sioro Marambot depos 20 yari, mencionesis en la tota regiono kom modela servisto. Il questionis :

— La sioro esas kontenta ? La sioro recevis agreabla novajo ?

Sioro Marambot ne esis richa. Ex-apotekisto di vilajo, lu celibe vivis ek meskina rento quan lu penoze aquirabis vendante drogi a rurani. Lu respondis :

— Yes, Dionis. Patro Malois, timante la proceso per qua me minacis lu, pagos la pekunio quan il debas a me. Me morge recevos sumo de 5.000 franki. Kinamil franki ne male efikos en la kaso di olda celibulo. — E Sioro Marambot fricionis sua manui.

Il esis homo rezignema, prefere trista kam gaya, ne-apta ad esforco persistanta, indolenta pri sua aferi. Il certe povabus aquirar plu granda komforto, se il profitabus la morto di urbana kolegi por sucesar li e konquestar lia klientaro. Ma la tedeso da transporto di mobli, e la penso pri omna demarshi facenda, singlafoye igabis lu hezitar ; e lu saciesis per dicar, pos du-dia reflektado :

— Ba ! lo esos por la proxima foyo. Me perdas nulo pro vartar. Me forsan trovos plu bona okaziono.

Kontraste, Dionis incitis sua mastro a entraprezemeso. Il esis karaktere agema e sencese repetis :

— Ho, me, se me havabus komencala kapitalo, me esus richeskinta. Nur 1.000 franki, e me sucesabus en mea afero.

Sioro Marambot ridetis sen respondar, ed iris aden sua gardeneto ube lu revachante promenadis, kun la manui dop la dorso.

Dum ita tota jorno Dionis, quale joyigita kerlo, kantis refreni e ritorneli rurala. Mem il montris agemeso ne-kustumala, nam il netigis omna kareli dil domo, ardoroze vishante la vitraji e totvoce intonante sua kupleti.

Sioro Marambot, astonesante pri tanta zelo, ridetante dicis a lu plurfoye :

— Amika kerlo, se tu cadie laboros tante multe, nulo plusa facenda restos a tu morge.

La morgadie, ye non kloki cirkume, la letro-portisto livris a Dionis 4 letri por lua mastro. Un ek oli esis tre pezoza. Sioro Marambot quik enklozis su en sua chambro til meze dil pos-dimezo. Lore, il konfidis a sua servisto quar kuverti portenda al posto-kontoro. Un ek oli esis direktata a Sioro Malois ; ol mustis kontenar la recev-atesto pri la pekunio sendita l'antea dio.

Dionis facis nula questiono a sua mastro ; il aspektis tadie tam trista kam il esabis joyoza l'antea die. Nokteskis. Sioro Marambot kushis su ye la kloko kustumala e dormeskis.

Il vekigesis da stranja bruiso. Il sideskis en sua lito e askoltis. Subite la chambro-pordo apertesis, e sur la solio aparis Dionis, tenante bujio en l'una manuo, koquistala kultelego en l'altra, e havante grosa okuli fixa, labii e vangi kontraktita quale ti di homo agitata per hororigiv emoco ; e lu aspektis tante pala ke lu similesis fantomo.

Sioro Marambot, stuporanta, kredis ke lu divenabis somnambula ; il volis su levar por kurar renkontre a lu, kande la servisto sufle extingis la bujio e su precipitis vers la lito. Lua mastro extensis la manui adavane por recevar la shoko qua renversis lu sur la dorso ; lu esforcis sizar la manui di sua servisto, quan lu judikis kom tote foligita, por parear la frapi iterata quin lu recevis.

Il vundesis per la kultelo unesmafoye ye la shultro, duesmafoye ye la fronto, triesmafoye ye la pektoro. Il baraktis segun-pove, agitante la manui en la tenebro, kikante e klamante :

— Nu ! Dionis, ka tu esas fola ?

Ma l'altru, anhelante, obstinege frapadis, e, repulsite lore per pedo-frapo, lore per pugno-frapo, sempre ri-asaltis furioze. Sioro Marambot recevis 2 plusa vundi ye la gambo e un ye la ventro. Subite, fulminatra penso trairis lua cerebro e lu klameskis :

— Nu, haltez, Dionis, haltez do, pro ke me ne recevis mea pekunio.

L'atakinto quik haltis, e lua mastro audis en la tenebro lua sisanta respiro.

Sioro Marambot quik duris parolar :

Me recevis nulo. Sioro Malois retraktis sua promiso ; pro to me skribis la letri quin tu portis al posto-kontoro. Ma prefere lektez ti qui jacas sur mea skrib-tablo.

E per lasta esforco, lu sizis alumeti desur sua nokto-tableto ed acendis la bujio. Lu esis kovrita per sango. Varma spricaji makulizabis la muro. La tuki, la kurteni, omno esis redigita. Dionis ipsa, sangoza de la pedi til la kapo, esis senmove stacanta meze dil chambro.

Sioro Marambot, videskante to omna, kredis su mortinta ed esvanis. Il ri-koncieskis ye jornesko, ma bezonis kelka tempo por rekuperar la reflektado, la komprenado, la memorado. Ma subite la memoro di l'atento e di sua vunduri springis en lua mento, e lu invadesis da pavoro tante violenta ke lu klozis la okuli por vidar nulo. Pos kelka minuti lua pavoro kalmeskis e lu reflektis. « Lu ne esis quik mortinta, do lu povis eskapar morto ». Lu konciis granda febleso, ma nul akra doloro, quankam lu tormentesis ye diversa loki dil korpo per molestiva jeneso e quaza pinchuri. Lu anke sentis su kolda, tote humida, e envelopita, kompresita per bendeti. Lu pensis ke ta humideso esas efektigita dal sango varsita ; e lu angore fremisis ye la penso pri ta reda liquido qua spricabis ek lua veini e makulizabis lua tota lito. Lu perturbesis da timo rividor ta hororinda spektajo, e lu konservis l'okuli violente klozita, quale se li minacus su apertar malgre lu.

Quon divenabis Dionis ? Lu versimile esis fuginta.

Ma quon lu esis nun agonta, lu, Sioro Marambot ? Su levar ? Klamar por sokurso ? Or, se lu facus un sola movo, lua vunduri ne-dubeble ri-apertesos, e lu, pos perdir la restajo di sua sango, fine mortos.

Subite, lu audis apertar la pordo di sua chambro. Lua kordio-pulsado preske haltis. To mustis esar Dionis qua ri-venas parocidar lu... certege. Lu retenis sua respirado por kredigar da l'asasininto ke la mortigeso esas parfinita, e lua laboruro kompletigita.

Lu sentas ke on levas lua tuko, pose on palpas lua ventro. Akra doloro, proxim la hancho, igas lu tresayar. Nun, on lavas lu per aquo koldeta, dolcege, dolcege. Do, la krimino esas deskovrita, on flegas lu, on probas salvar lu. Extrema joyo invadis lu, ma, pro prudenteso, il ne volis montrar ke il

ri-koncieskis ed il mi-apertis un okulo, nur un, kun maxima presorgi.

Il ri-konocas Dionis stacanta apud lu, ho Deo ; Dionis ipsa ! Quik il ri-klozis sua okulo.

Dionis ! Quon do il agas ? Quon il deziras ? Quon hororigiva il pluse projetas ?

Quon il agas ?... He ! certege il lavas lu por efacar la traci dil krimino ! Il esas balde enterigonta sua mastro en la gardeno, en foso profunda de dek pedi, por ke on ne deskovrez lu ? Od forsan il celos lu en la kelero, sub boteli de olda vino ?... E Sioro Marambot tremeskis tante forte ke lua omna membri palpitis. Il dicis a su : Me esas perisanta, yes, perisanta ! E il presis desesperoze sua palpebri por ne vidar la lasta kultelo-stroko quan il esis balde recevonta.

Il ne recevis ol. Dionis nun levas lu ed envelopas lu per linjo-liguri. Pose, il pansas sorgoze la plago di la gambo, quale il lernabis agar kande lua mastro esis apotekisto. Sioro Marambot, kom ex-apotekisto ne plus povis dubar pri l'afero : lua servisto, pos probir ocidar lu, probis nun salvar lu. Lore, per voco langoranta il donis a lu la yena konsilo praktikala :

— Efektigez la lavi per aquo mixita kun koaltaro saponizita !

Dionis respondis :

— Ton precize me agas.

Sioro Marambot apertis la du okuli. Ne plus videsis irga sango-traco sur la lito, nek en la chambro nek sur l'asasininto. La vundito esis kushita en tre blanka tuki.

La du viri inter-regardis.

Fine Sioro Marambot enuncis dolcege :

— Tu esas facinta granda krimino.

Dionis respondis.

— Me okupas me pri reparar ol, Sioro. Se vu ne denuncos me, me servos vu fidele quale en l'olima tempo.

Ta instanto ne esis oportuna por despitigar la servisto. Pro to Sioro Marambot, ri-klozinte la okuli, artikulis :

— Me juras ke me ne denuncos tu.

II

Dionis salvis sua mastro. Il pasis nokti e jorni sen dormar, ne livis la chambro dil malado, preparante por lu drogi, tizani, pocioni, palpante lua pulsado, anxioze kontante lua pulsi, manuagante lu kun habileso di flegisto e devoteso di filio.

Singlainstante il questionis :

— Nu ! Sioro, quale vu standas ?

Sioro Marambot respondis feblavoce :

— Kelke plu bone, amiko, me dankas tu.

E la vundito, vekante dum la nokti, ofte videskis sua gardero ploranta en stulego, e silence vishanta sua okuli.

Nultempe l'ex-apotekisto esabis tante bone flegita, dorlotita, karezita. Il komence dicabis a su :

— Tam balde kam me esos ri-sanigita, me liberigos me de ta raskalo.

Nun, il esis konvalecanta ed ajornis de un dio a l'altra l'ekpulso di l'ocidero. Il reflektis pri ke nulu altra esos por lu tam egardema e sorgema, e ke il povos dominacar ica kerlo per pavorigo ; lore il avertis lu ke il esas depozinta che notario testamento per qua lu denuncesus a la judiciistaro se acidento itere eventus.

A Sioro Marambot ta presorgo semblis efikiva por su prezervor de irga nov atento : ed il questionis su ka ne esus mem plu prudenta konservar heme ta viro, por surveyar lu atencoze.

Quale olim il hezitadis pri l'aquiro di apoteko plu importanta, tale nun il ne povis decidar pri lo rezolvenda.

— Me ya havas tempo, lu pensis.

Dionis duris kondutar quale ne-komparebla servisto. Sioro Marambot esis ri-sanigita. Il konservis lu.

Or, ulmatine, fineskante sua dejuno, il audis subita bruisego en la koqueyo. Il kuris adibe e vidis Dionis baraktanta inter du jendarmi qui sizabis lu, dum ke la esquadestro grave enskribis noti sur sua posh-kayero.

Videskante sua mastro, la servisto singluteskis e klamis.

— Vu denuncis me, Sioro, lo ne esas honesta, pro la promiso quan vu facabis a me. Vu falias vua honor-promiso, Sioro Marambot, lo esas ne-honesta, ne-honesta.

Sioro Marambot, astonata e chagrenanta pro suspektesar, levis la manuo.

— Me juras koram Deo, amiko, ke me ne denuncis tu. Me tote ne savas quale la siori jendarmi povis konoceskar tua asasino-probo kontre me.

L'esquadestro tresayis.

— Vu dicas ke il probis ocidar vu, Sioro Marambot ?

L'apotekisto, perturbite, respondis :

— Yes... Ma me ne denuncis lu... me dicis nulo... De ta dio il servis me tre bone.

L'esquadestro severege artikulis :

— Me notas vua atesto. La judiciistaro decidos pri ca nova fakto quan ol ne savas, Sioro Marambot. Me esas komisita por arestar vua servisto pro subreptala furto di 2 anadi quan il facis che Duhamel. Existas testi dil delikto. Pardonez, Sioro Marambot, me devas raportor pri vua deklaro.

E su turnante vers la jendarmi, il komandis :

— Adavane !

La du jendarmi forduktis Dionis.

III

L'advokato di Dionis pledis la foleso di sua kliento, komparante un delikto kun l'altra por fortigar sua argumentado. Il klare pruvis ke la furto dil du anadi venabis de la sama stando mentala kam la dek-e-du kultelo-stroki per qui Sioro Marambot esis frapita. Il delikate analizis omna fazi di ta neduriva dementeso, qua certe remediesos per du-o-trimonata kuracado en ecelanta risanigeyo. Il emfazis entuziasmoze la kontinua devoteso di ta honesta servisto, e la sorgo nekomparebla kun qua lu flegis sua mastro quan lu vundabis dum kurta instanto di dementeso.

Emocigite til funde dil kordio per lo memorigita, Sioro Marambot sentis sua okuli lakrime-humida.

To remarkesis da l'advokato, qua apertis la brakii per gesto amplega, expansis sua longa nigra maniki quaze vespertilioali, e klameskis per vibranta tono :

— Spektez, siori juriani, spektez, spektez ta lakrimi. Quon me nun bezonas dicar por mea kliento ? Qua diskurso, qua argumento, qua rezono esus tam konvinkiva kam la lakrimi

di lua mastro ? Oli parolas plu forte kam me, plu forte kam la lego ; oli klamas : « Pardonez ta unhora folesinto ». Oli imploras, absolvas, benedikas !

Il taceskis e sideskis.

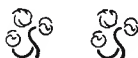
La prezidanto, su turnante vers Sioro Marambot di qua l'atesto esis tre favoroza por lua servisto, questionis lu :

— Tamen, Sioro, mem admisite ke vu konsideris ta viro kom dementa, lo ne explikas pro quo vu konservis lu ye vua servado, nam lu esis ya danjeroza.

Sioro Marambot, vishante sua okuli, respondis :

— Advere, Sioro prezidanto, esas nuntempe tante desfacila provizar su per servisti... me ne trovabus altru plu apta.

Dionis esis absolvata e plasizata, ye la spensi di lua mastro, en dementerio.

L'ALBERGO

L'albergo di Schwarenbach similesas omna ligna albergi stekita ye l'infrajo di l'Alpi-glacieri, en ta defilei rokoza e nuda qua sekas la blanka monto-somiti ; ol utiligesas kom refujeyo dal voyajanti qui sequas la paseyo di Gemmi.

Dum 6 monati ol restas apertita, habitata dal familio di Iohann Hauser ; pose, tam balde kam la nivo amaseskas, plenigas la valeto e ne-posibligas la decenso a Loëche, la mulieri, la patro e la tri filiuli departas, e lasas por gardar la domo, la olda guidisto Gaspard Hari, kun la yuna guidisto Ulrich Kunsi e Sam, granda montana hundo.

La du viri e la bestio restas til la printempo en ta nivo-karcero, havante avan lia okuli nur la pento imensa e blanka di Balmhorn kun olua cirkumajo de somiti pala e brilanta, enklozite, blokusite, sepultite sub la nivo qua alteskas cirkum li, envelopas, presas, klemas la dometo, amaseskas sur la tekto, atingas til la fenestri e murizas la pordo.

Arivis la dio kande la familio Hauser esas retro-iranta a Loëche pro ke la vintro proximeskas e la decenso divenas danjeroza.

Tri muli departis avane, kun kargajo de vesti e bagaji, duktite dal tri filiuli. Pose la matro, Ioanna Hauser e lua filiino Luisa acensis sur quaresma mulo e suafoye desparteskis.

La patro sequis li, akompanate dal du gardisti qui devis eskortesar al tota familio til la suprajo dil pento.

Li unesme cirkumiris la mikra lago, ja konjelita funde dil rokoza kavajo qua su extensas avan l'albergo ; pose li sequis la valeto brilanta quale tuko, e dominacata omna-latere da pinti nivizita.

Fluo de sun-lumo falanta sur ta blanka glacio-dezerto efektigis reverberajo dazlanta e kolda ; nulo vivanta aparis en ta montal oceano ; nula movo en ta imensa solitarajo di qua la profunda silencon nula bruiso trublis.

Pokope la yuna guidisto Ulrich Kunsi, granda Suiso kun longa gambi, lasis dop su la patro Hauser e l'olda Gaspard Hari, por rajuntar la mulo qua portis la du mulierî.

La plu yuna de elci regardis lu venar e semblis vokar lu per regardo trista. El esis mikra rurano blonda, di qua la vangi laktea e la pala hararo aspektis sen-kolorigita da longa restado meze dil glacieri.

Ilu, rajuntinte la kavalkajo dil yunino, pozis la manuo sur la gropo di la bestio e lentigis sua pazo. La matro Hauser paroleskis a lu, minucioze detaligante omna indiki e konsili pri la hivernado. Esis l'unesma foyo ke il restos ibe supre, kontre ke l'olda Hari ja pasabis dek e quar vintri sub la nivo en l'albergo di Schwarenbach.

Ulrich Kunsi askoltis, semblante ne komprenar, e kontinue regardis la yunino. De tempo a tempo il respondis : « Yes, Siorino Hauser ». Ma lua penso esis forevaganta e lua kalma vizajo aspektis apatioza.

Li atingis la lago Daube, di qua la longa glacio-surfaco su extensis funde dil valo. Dextre, Daubenhorn montris sua nigra roki abrupte erektita proxim l'enorma moreni dil glaciero Lœmmern, dominacata da Wildstrubel.

Proximeskante al paseyo di Gemmi, ube komencas la pento til Loëche, li subite videskis l'imensa horizonto di Valais-Alpi de qui li esis separata dal profunda e larja Rhône-valo.

To esis fora pelmelo de blanka somiti ne-egale alta, plata o pintatra, qui brilis sub la sunlumo : Mischabel kun lua du korni, la giganta masivo di Wissehorn, la grava Brunnegg-horn, l'alta e terorigiva piramido dil hom-ocidera Cervin, e Blanka-Dento, qua similesas ul monstra koketino.

Pose, infre di su, en truo senmezura, funde di fremisigiva abismo, li perceptis Loëche, di qua la domi aspektis quaza sablo-grani jetita en ta enorma krevisuro qua klozesas dal Gemmi-monto e su apertas ibe fore super la Rhône-fluvio.

La mulo halteskis ye la bordo dil voyeto qua, sinuifante, kurveskante e rikurveskante alonge la latero di l'eskarpa monto, atingas per iro fantastika e marveloza ta fora vilajeto preske ne-perceptebla, tote infre. La mulieri desaltis aden la nivo.

La du oldi rajuntis li.

— Nu, dicis patro Hauser, adio e kurajo, amiki, til la proxima yaro.

Patro Hari respondis : « Til la proxima yaro ». Li interkisis. Pose Siorino Hauser, sua foye, prizentis sua vangi, e la yunino agis totsame.

Kande Ulrich Kunsi esis kisonta Luisa, il susuris en elua orelo : « Ne obliviez ti di supre ». El respondis « No » tante ne-laute ke il konjektis lo respondita sen audar lo.

— Nu, adio, repetis Iohann Hauser, e standez bone.

E, preteririnte la mulieri, il komencis decensar. Li omna tri balde desaparis ye l'unesma sinuo dil voyo.

E la du viri retroiris a l'albergo di Schwarenbach. Li marchis lente, flanko an flanko, senparole. Lo esis definita : li restos sole, facio kontre facio dum quar o kin monati.

Pose, Gaspar Hari komencis naracar quale il pasabis la lasta vintro. Il lojabis kun Mikael Kanol, qua nun esas tro olda por agar lo itere, nam acidento povas eventar dum ta longa solitareso. Li, cetere ne esis enoyinta ; lo maxim bona esas rezignar su de l'unesma dio ; on fine sucesas en aranjar por su ludi, amuzili e multa distraktili.

Ulrich Kunsi askoltis lu, kun l'okuli abasita, pense akompanante ti qui esis decensante a la vilajo per la sinuoza voyo di Gemmi.

Balde li perceptis l'albergo, apene videbla, tante mikra.. mikra punto ye l'infrajo dil monstratra nivo-ondaro.

Kande li apertis la pordo, Sam, la granda frizita hundo, gamboleskis cirkum li.

— Nu, yunulo, dicis la olda Gaspard, yen ke ni esas nun sen mulieri, oportas preparar la dineo, tu emundez terpomi.

E li du omna, sideskinte sur ligna skabeli, komencis trempar la supo-pano.

La morga matino semblis longa a Ulrich Kunsi. La olda Hari fumis e sputis aden la herdo dum ke la yunulo reveme kontemplis, tra la fenestro, la brilanta monto, opoze a la domo.

Dum la pos-dimezo, il ekiris e, ri-facante la hierala parkuro, il serchis sur la sulo la hufo-traci dil mulo qua portabis la du mulieri. Pose, kande il atingabis la paseyo di Gemmi, il su kushis sur la ventro, borde di l'abismo, e direktis sua regardi vers Loëche.

La vilajo, funde dil roko-puteo, ne ja esis imersita en la nivo, quankam olca tre proximeskis ad olu, precize haltigite da l'abieti-foresti qui protektis lua cirkumaji. Olua basa dometi aspektis, de ibe supre, pavi dispozita en prato.

La yunino Hauser esis nun ibe, en un de ta griza dometi. En qua ? Ulrich Kunsi tro foresis por povar dicernar li single.

Quante il dezirabus decensar, dum ke il povis lo ankore. Ma la suno desaparabis dop la granda skreno di Wildstrubel ; e la yunulo retro-venis. Patro Hari esis fumanta. Vidante retrovenar sua kompano, il propozis a lu karto-partio ; e li sideskis l'unu opoze a l'altru an la du tablo-lateri.

Li ludis longatempe ye ul ludo simpla nomizita *brisque* ; pose, supeinte, li su kushis.

La jorni sequanta esis simil a l'unesma : klara e kolda, sen nova nivo. La olda Gaspard pasis la pos-dimezi guatante la agli e la poka uceli qui su riskas sur ta glaciizita somiti, dum ke Ulrich reguloze ri-iris al paseyo di Gemmi por kontemplar la vilajo. Pose, li ludis per karti, kubi, domini, ganis e perdis bagateli por interestizar la partio.

Ulmatine Hari, su levinte l'unesma, vokis sua kompano. Nubo movanta, profunda e lejera, di blanka spumo esis falanta sur li, cirkum li, senbruise, e pokope sepultis li sub dika e grava musko-matraco. Lo duris quar jorni e quar nokti. On mustis des-obstruktar la pordo e la fenestri, exkavar koridoro, e taliar gradi por elevar su adsur ta glacio-polvo quan dek-e-du-hora frosto igabis plu harda kam la granito dil moreni.

Lore, li vivis quale karcerani, preske ne plus riskante su exter lia lojeyo. Singlu asumabis duimo de la taski quin li facis reguloze. Ulrich Kunsi sorgis pri la lavo, skuro, ed omna netigala taski. Lu anke pecigis la ligno dum ke Gaspard Hari preparis la manjaji e mantenis fairo kontinua. Lia labori, reguloza e monotona, interruptesis per longa karto-o kubo-ludi. Li nultempe inter-disputis, omna du esante kalma e tranquila. Nek mem ultempe li esis ne-pacienta, o malhumora, od akraparola, nam li provizabis su per rezignemeso por ta hivernado sur la monto-somiti.

Ulfoye la olda Gaspard prenis sua fusilo, e iris guatar chami. De tempo a tempo il ocidis kelka de li. Takaze, en l'albergo di Schwarenbach eventis festo e granda festino di fresha karno.

Tale, ulmatine il ekiris. Exterdome, la termometro indikis 18 sub la glacio-grado. La suno ne ja su levabis, la chasero esperis surprize kaptor vildo en la cirkumajo di Wildstrubel.

Ulrich, restinte sola, ek-litigis su erste ye 10 kloki. Il esis dormema, ma il ne audacabus su abandonar a sua dormemeso koram la olda guidisto qua esis sempre ardoroza e frulevanta su.

Il dejunis lente kun Sam qua, anke lu, pasis jorni e nokti dormante avan la herdo ; pose, il sentis su trista, mem pavoranta pri la solitareso, e sizata dal bezono di la singladia karto-partio, quale on sizesas da deziro venanta de kustumo ne-rezistebla.

Lore il livis la domo por irar renkontre a sua kompano qua esis retro-venonta ye 16 kloki.

La nivo tote planigabis la profunda valo, plenigante la krevisuri, desaparigante la du lagi, polsterizante la roki ; transforminte la imens intersomita abismi a nur un imensa kuvego blanka, reguloze kurva, dazlanta, glacio-kolda.

Depos tri semani, Ulrich ne esis ri-irinta al bordo di l'abismo de qua il regardis la vilajo. Il volis irar ad ibe ante klimar la rampi qui duktas a Wildstrubel. Loëche nun esis, anke ol, sub-nivigita, e olua dometi, quaze sepultita en blanka mantelo, preske ne plus esis dicernebla.

Pose, turnante addektre, il direktis su vers la glaciero di Lœmmern. Il marchis per longa montanala pazi, frapante per sua ferizita bastono la nivo tam harda kam petro. Ed il serchis per sua okuli penetranta, mikra punto nigra e movanta, fore, sur ta imensa planajo.

Kande il atingabis la bordo dil glaciero, il halteskis, questionante su ka la oldulo esas sequinta ca voyo ; pose, il ireskis alonge la moreni per pazi plu-rapidigita e plu desquieta.

Krepuskuleskis ; la nivo esis rozeeskanta ; vento sika e frostoza kuris per bruska suflaji sur olua kristala surfaco. Ulrich lansis voko-klamo akuta, vibranta, longigita. La voco flugeskis en la mortatra silenco en qua la monti esis dormanta ; ol rulis fore sur la senmova e profunda ondi de spumo glaciigita, quale ucelo-krio sur la maro-ondi ; pose ol morteskis, e nulo respondizis olu.

Il ri-marcheskis. Ibe fore, la suno esis sinkinta dop la somita pinti quin lumeti del cielo ankore purpurizis ; ma la profundaji dil valo esis grizeskanta. E la yunulo subite pavoreskis. Semblis a lu ke la silenco, la frosto, la solitareso, la vintrala morto di ta monti invadas lu, por haltigar e frostigar lua sango, rigidigar lua membri, e chanjar lu a ento senmova e glaciigita. E il kureskis, fugante vers sua lojeyo. La oldo, il pensis, retrovenis dum mea absenteso ; il sequis altra voyo ; me trovos lu sidanta proxim la fairo kun ocidita chamo ye lua pedi.

Balde, il perceptis l'albergo. Nula fumuro esis ekiranta de ol. Ulrich kuris plu rapide, apertis la pordo. Sam springis por joyoze aceptar lu, ma Gaspard Hari ne esis retroveninta.

Trublegite, Kunzi rotacadis quale se il expektabus deskovrar sua kompano celita en angulo. Pose, il ri-acendis la fairo e preparis la supo, sempre esperante ke il vidos retrovenar la oldo.

De tempo a tempo, il ekiris por regardar kad il ne aparas. La nokto eventabis, ta pal e livid nokto montala quan lumizas, borde di la horizonto, flava e dina luno-krecento balde falonta dop la somiti.

Pose, la yunulo ri-eniris, sideskis, varmigis sua pedi e manui, revante pri acidenti posibla.

Forsan eventabis ke Gaspard ruptis a su gambo, o falis aden truo, o tordis sua maleolo per mispazo. Takaze il restis jacanta en la nivo, rigidigate dal frosto, kun anmo ditresoza, versimile klamanta por helpo, forsan krianta per sua tota guturo-forci en la silenco dil nokto.

Ma ube ? La monto esas tante vasta e harda e danjeroza, precipue en ta sezono, ke bezonesus dek o mem duadek guidisti marchanta omnasinse dum ok jorni por trovar homo perdita en ta imensajo.

Ulrich Kunzi tamen rezolvis departor kun Sam se Gaspard Hari ne esos retroveninta ye noktomezo. E il su preparis.

Il pozis en sako nutrivi por du dii, kunprenis sua stala kramponi, volvis cirkum sua tayo kordo longa, dina e solida, verifikis la stando di sua ferizita bastono e dil hakileto qua uzesas por taliar gradi en la glacio. Pose, il vartis. La fairo flamifis en la kameno ; la granda hundo ronkis sub la flamolumo ; la horlojo pulsis, quaze kordio, sua frapi reguloza en sonora ligna gaino.

Il vartis, kun orelo atencoza al fora bruisi, fremisante kande febla vento frolis la tekto o la muri.

La noktomezala kloko sonis ; il tresayis. Pose, pro ke il sentis su tremanta e timanta, il pozis aquo sur la fairo por preparar kafeo varma quan il drinkos ante departar.

Kande la horlojo tinklis por 1 kloko, il staceskis, vekigis Sam, apertis la pordo e departis vers Wildstrubel. Dum kin hori il acensis, klimante roki per sua kramponi, taliante la glacio, sempre avancante, ed ulfoye haulante per l'extremajo di sua kordo la hundo haltinta ye l'infrajo di rampo tro eskarpa.

Esis cirkume 6 kloki, kande il atingis un de la somiti adube la olda Gaspard kustumis irar por guatar chami.

Il vartis til jornesko.

Super lua kapo la cielo paleskis ; e subite lumeto stranja, spricinta on ne savas de ube, bruske lumizis la blanka pelmelo de pinti qua su extensis til cent kilometri cirkum lu. Ta konfuza klareso semblis emanar de la nivo ipsa por difuzar su en la spaco. Pokope la fora somiti maxim alta envelopesis quaze per delikata rozea karnaciono, e la reda sun-globo montris su dop la grava giganta Bern-Alpi.

Ulrich Kunsi departis. Il esis iranta quale chasisto, inklinate, serchante traci, e dicante a la hundo : « Explorez, Sam, explorez ! »

Nun il esis retro-decensanta la monto, explorante per l'okuli la abismi, ulfoye vokante, lansante longa klamo qua balde extingesis en la silencoza imensajo. Lore, il aplikis orelo an la sulo por askoltar ; il kredis perceptar fora voco, kureskis, vokis itere, ne plus audis irgo, e sideskis exhaustite, desesperante. Ye dimezo, il dejunis e donis manjajo a Sam, qua esis tam fatigita kam lu ipsa.

Pose, il durigis sua explorado.

Kande vespereskis, il esis ankore marchanta pos parkurir 50 kilometri tra la montaro. Esante tro fore de l'albergo por atingar lu, e tro fatigita por su tranar plu longe, il exkavis la nivo, e su blotisis kun sua hundo en l'exkavuro, sub kovrilo quan il kunportabis. E li su kushis, la homo e la bestio, l'una kontre l'altra, reciproke varmigante sua korpi, e tamen frostigite til la medulo.

Ulrich dormis poke ; lua spirito esis obsedata da vizioni, e lua membri agitata da fremisi.

Jornesko esis proxima kande il su ri-levis. Lua gambi esis rigida quale fera stangi, lua anmo febla til igar lu kriar pro anxieso, lua kordio palpitanta til igar lu falar pro emoco ye irga bruiso quan il kredis perceptar.

Subite il imaginis ke anke il esas mortonta per koldeso en ta solitarajo, e la pavoro pri taspeca morto stimulis lua energio e ri-vekigis lua vigoro.

Nun il esis decensanta vers l'albergo, falante, su rilevante, sequate de fore da Sam qua klaudike marchis per 3 pedi.

Li atingis Schwarenbach erste ye 4 kloki posdimeze. La

domo esis vakua. La yunulo acendis fairo, manjis e dormeskis, tante stupidigita ke il ne plus pensis pri ulo.

Il dormis longe, tre longe, per dormo ne vinkebla. Ma subite, voco, klamo, nomo : « Ulrich » ruptis lua profunda torporo ed igis lu springar. Kad il esis sonjinta ? Ka to esis un de ta stranja voki qui trairas sonji di l'anmi desquieta ? No, il duris audar ta voko vibranta qua frapabis lua orelo e penetrabis lua karno til l'extremaji di lua nervoza fingri. Ulu, ya, esas klaminta : ulu esas vokinta « Ulrich ! » Ulu esas ibe stacanta proxim la domo. Pri ol il ne povas dubar. Il do apertis la pordo e klamegis : « Kad esas tu, Gaspard » per la tota forteso di lua guturo.

Nulo respondis ; nula sono, nula murmuro, nula jemo, nulo. Esis nokto. La nivo esis palega.

Vento sufleskis, vento glaciiganta qua ruptas la petri e lasas nulo vivanta sur ta altaji abandonita. Ol pasis per bruska suflaji plu sikiganta e plu mortigiva kam la fairo-vento dil dezerto. Ulrich itere klamis « Gaspard ! Gaspard ! Gaspard ! »

Pose il vartis. Omno restis silencoza sur la monto. Lore pavoro sukusis lu til la osti. Per un salto il ri-eniris l'albergo, klozis la pordo e tiris la rigli ; pose il falis sur stulo, tremadante, certesante ke il vokesis da sua kamarado ye la instanto en qua ica mortis.

Pri to il certesis quale on certesas pri vivar o pri manjar pano. La olda Gaspard Hari esabis agonianta dum du jorni e tri nokti ulloke, en un de ta profunda senmakula ravini, di qui la blankeso esas plu hororigiva kam la tenebro di subtera karceri. Il agoniabis dum du jorni e tri nokti, e il jus mortabis pensante pri sua kompano. E lua anmo, apene deskorpizita flugeskabis ad l'albergo ube Ulrich esis dormanta, e vokabis lu per ta misterioza e terorigiva povo quan la mortinti havas pri obsedar la vivanti. Ta senvoca anmo klamabis en l'opresat anmo dil dormanto ; ol klamabis sua lasta adio, o sua reprocho, o sua malediko al viro qua esis ne sate serchadinta.

E Ulrich esis quaze perceptanta ol ibe, apude, dop la muro, dop la pordo quan il esis jus klozinta. Ol esis vaganta quale nokto-ucelo frolanta per sua plumi fenestro lumizita ; e la yunulo perturbita preske ululis pro hororo. Il volis fugeskar e tamen ne audacis ekirar ; il ne audacis, ed esis ne plus audaconta de lore, nam la fantomo restados ibe, jorne e nokte cirkumiranta l'albergo, tam longe kam la kadavro dil olda

guidisto ne esos ri-trovita e sepultita en la tero benedikita di tombeyo.

Jorneskis, e Kunzi kelke quietigesis dal brilanta sun-levo. Il preparis sua repasto, facis supo por sua hundo, pose restis sur stulo, senmove, kun kordio tormentita, pensante pri la oldo jacanta sur la nivo.

Pose, tam balde kam la nokto ri-kovris la monto, nova terori asaltis lu. Il marchadis en la koqueyo nigra, apene lumetizita per la flamo di kandelo, il marchadis per granda pazi de una extremajo di la chambro a l'altra, askoltante, askoltante kad la terorigiva klamo di l'antea nokto itere trairos la trista exter-doma silenco. Ed il, la kompatindo, sentis su solitara quale nul altra homo irgatempe esabis tala. Il esis sola en ta imensa nivo-dezerto, sola ye 2.000 metri supere di loki habitata, di homo-domi, di vivanti movanta, palpitanta e bruisanta, il sola en cielo glaciigiva ! Il fole dezireskis fugar irgube, irgequale, decensar ad Loëche per salto tra l'abismo ; ed altralatere, il ne mem audacis apertar la pordo, certesante ke l'altru, la mortinto, baros a lu la voyo por ne restor anke lu ipsa sola ibe supre.

Ye noktomezo cirkume, fatigita dal marchado, opresata da anxieso e pavoro, il fine dormeteskis sur stulo, nam il timegis sua lito quale se ol esabus fantomeyo.

E subite la stridanta klamo di l'antea nokto penetris lua oreli, e ol esis tante akutega ke Ulrich extensis la brakii por repulsar la fantomo, e, renversinte sua stulo, falis sur la dorso.

Sam, vekigita dal bruiso, ululeskis quale ululas hundi pavorigita, e kuris cirkum la lojeyo, serchante de ube venas la danjero. Arivinte an la pordo, lu flaris sub olu, forte suflante e sniflante, kun pilaro herisita e kaudo erektita, tempope grunante.

Kunzi, quaze foligita, ri-staceskabis, e, sizinte sua stulo ye un de olua pedi, klameskis : « Ne enirez, ne enirez, altre me ocidos tu ! » E la hundo, ecitita per ta minaco, furioze aboyis kontre la ne-videbla enemiko quan defiis la voco di lua mastro.

Sam pokope kalmeskis, e ri-venis kushar su proxim la herdo, ma lu restis ne-quieta, la kapo erektita, la okuli brilanta, grunetante inter sua denti.

Ulrich, suafoye, ritrovis sua raciono, ma, konciante teroro esvanigiva, il queris de la plad-moblo botelo de brandio ek

qua il drinkis iterante plura glasedi. Lua idei divenis konfuza ; lua kurajo fermeskis ; fairatra febro su insinuis en lua veini.

Il poke manjis la morgadie e saciesis per drinkar brandio. Tale il pasis plura dii, brutatre ebriigita. Tam ofte kam penso pri Gaspard ri-venis a lu, il itere drinkis til l'instanto kande il falis sur la sulo, sternita dal ebrieso. E il restis ibe, sur sua facio, mortintatre ebria, la membri quaze ruptita, ronkante, la fronto an la tero. Ma il apene digestabis la liquido foliganta e brilanta kande klamo — sempre la sama klamo — « Ulrich ! » quale kuglo penetranta lua kranio, vekigis lu ; e il springis shancelante ankore, extensante la manui por ne falar, e vokante Sam por helpo. E la hundo, qua semblis foleskar quale lua mastro, su precipitis kontre la pordo, gratadis ol per sua ungli, rodadis ol per sua longa blanka denti, dum ke la yunulo, la kolo dope inklinite e la kapo supre, glutis per plena guturo, quale fresh aquo pos kurado, ta brandio qua esis balde ri-dormigonta lua penso, lua memorado e lua foligiva teroro.

En tri semani, il exhaustis sua brandio-provizuro. Ma ta kontinua ebrieso nur torporizabis lua pavoro qua ri-vekeskis plu furioza tam balde kam il ne plus povis kalmigar ol. Lore l'ideo fixa, acerbigita per unmonata ebrieso, e kontinue akuteskanta en l'absoluta solitareso, quaze borileto penetris lua cerebro. Il marchadis en sua lojeyo quale bestio en kajo, aplikante sua orelo an la pordo por askoltar ka l'altru esas ibe, e defiante lu tra la muro.

Pose, tam balde kam il somnoleskis, vinkite da fatigeso, il audis la voco qua igis lu springar sur la pedi.

Fine, ulnokte, quale agas poltroni parecitita, il su precipitis an la pordo ed apertis ol por vidar qua vokas lu e por silencigar lu.

Il recevis en la vizajo bruska suflajo di kold aero qua frostigis lu til la osti, ed il ri-klozis la klapo e riglagis ol sen remarkar ke Sam saltabis ad-extere. Pose, fremisante il jetis ligno aden la fairo e sideskis apude por su varmigar ; ma subite il tresayis, nam ulu esis gratanta la muro e ploranta.

Il perturbite klamis : « Forirez ! » e recevis kom respondo longa e doloroza lamento.

Lore la restajo di lua raciono for-raptesis da teroro. Il repetis : « Forirez ! » jiradante por trovar angulo en qua il povos su celar. L'altru duris plorar, kurante alonge la domo

e frolante la muro. Ulrich springis ad la querkligna moblo plena de vazaro e de manjala provizuro, e, sublevante lu per forco superhoma, tranis lu til la pordo quan il tale barikadizis. Pose, amasigante l'una sur l'altra la cetera mobli, tabli, matraci, stuli, lenii, il obstruktis la fenestro quale on kustumas agar por su defensar kontre enemiko siejanta.

Ma yen ke l'ento extera emiseskis longa jemi tristega quin la yunulo respondizis per simila jemi.

E jorni e nokti pasis sen ke li du cesis inter-ululadar. L'unu sencese cirkum-iris la domo ed exkavis la muro per la ungli kun tanta forco ke lu semblis volar demolisar ol ; l'altru, en l'internajo, sequis lua omna movi, su inklinante, aplikante l'orelo an la parieto, e respondizis lua omna voki per terorigiva klami.

Ulvespere, Ulrich ne plus audis ulo, e sideskis tante exhaustite per fatigeso ke il quik dormeskis.

La morga die, il vekeskis sen ula memoro, sen ula penso, quale se lua kapo esabus tote vakuigita dum ta mortatra dormo. Il esis hungranta, il manjis.

. . . .

La vintro esis fininta. La paseyo di Gemmi ri-divenabis trairebla ; Hauser departis kun sua familiani por ri-enirar sua albergo.

La mulieri, tam balde kam atinginte la suprajo di la rampo, acensis sur sua mulo e interparolis pri la du viri quin li esis balde ritrovonta.

Eli astonesis pri ke un de li du ne decensabis kelka dii plu frue por naracar lia longa hivernado.

Fine on perceptis l'albergo ankore kovrita e polsterizita per nivo. La pordo e la fenestro esis klozita, ma fumuro-filo ekiris la tekto, e to quietigis patro Hauser. Ma proximeskinte, il videskis sur la solio skeleto di bestio dispecigita da agli, granda skeleto jacanta sur la flanko.

Omni inspektis ol. « To mustas esar Sam » dicis la matro. Ed el vokis : « He, Gaspard ». En l'internajo dil domo, krio responde eruptis, krio akutega qua semblis emisita da bestio. Patro Hauser repetis : « He, Gaspard ». Nova krio simil a l'unesma audesis.

Lore la tri viri, la patro e la du filii, probis apertar la pordo. Olu rezistis. Li prenis ek la vakua stablo longa trabo kom arieto, e lansis ol per omna forci. La pordo-plankaro krakis, ruptesis e dis-flugis per peci ; pose granda bruiso vibrigis la tota domo, e li videskis en l'internajo, dop la plado-moblo krulinta, viro stacanta kun hararo falanta sur la shultri, barbo kovranta la pektoro, okuli brileganta e korpo vestizita per ragi.

Li ne ri-konocis lu, ma Luisa Hauser klameskis : « Esas Ulrich, mama ». E la matro konstatis ke esas ya Ulrich, quankam ilŭa hari esas blanka.

Il lasis li enirar ; il lasis li tushar lu ; ma il ne respondis al questioni quin li direktis a lu ; ed on mustis duktar lu aden Loëche ube la mediki konstatis ke il esas fola.

E nulu savis irgatempe quon divenabis lua kompano.

La yunino Hauser en ta somero preske mortis per langoro-maladeso quan on kredis efektigita dal montala koldeso.

Ek *Contes choisis*, de Guy de Maupassant.

Albin Michel, éditeur, 22, Rue Huyghens, Paris.

